

Spännande märkning vid Glisstjärn i Rättvik

Staffan Müller

En utökning av ringmärkningen i Siljansområdet har ägt rum under året. Naturskyddsföreningen i Rättvik har inlett restaureringen av fågelsjön Glisstjärn som ligger ca 20 km norr om Limsjön.

Glisstjärn är i likhet med Limsjön en näringsrik bladvassjö.

För att utreda om sjöarnas fåglar har ett visst utbyte av varandra, kommer även Glisstjärns fåglar att märkas.

En av de första arterna som infångades där var en skägges som tillsammans med ett 10-tal artfränder uppehöll sig i det kraftiga bladvassbälten under sommaren. Att det dessutom var en fullvuxen hona med tydlig rövfläck som fångades, gjorde ju inte fyndet mindre intressant.

Ringmärkningen vid Glisstjärn genomfördes i år som ett test vid 3 tillfällen, dessutom utanför högsäsongen för sommarättingarna vid sjön.

Nästa år kommer ringmärkning att ske i mindre omfattning än vid Limsjön, men regelbundet under hela juli-september.

Sammanställning från Glisstjärn 1994

Art:	Antal:
Gulsparrv	11
Lövsångare	8
Grönsiska	7
Talgöxe	5
Rödhake	4
Rörsångare	3
Boflink	2
Sävsångare	2
Blåhake	1
Svartmes	1
Skägges	1

Rösångare.

Foto: Peter Ohlsson

Blåhake.

Foto: Peter Ohlsson

Ringmärkningen i Hötjärnsområdet

Bertil Rahm

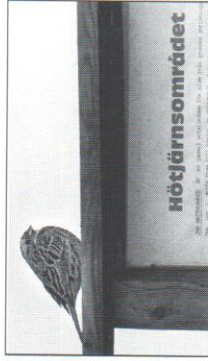

Foto: Peter Ohlsson

De gamla gruvdammarna i Grängesberg har tidigare presenterats ganska ingående i FiD nr 1 1989 och FiD nr 1 1991. Här nedan följer en sammanfattning om vad som hänt de senaste åren samt redovisning av ringmärkningsresultaten.

När gruvan i Grängesberg lades ner i maj 1990 slutade man att pumpa ut slam i Hötjärnsmagasinet. Under sommaren '90 slutade man även att pumpa upp gruvvattnet och gruvan började sakta vattenfyllas. Från Hötjärn hade tidigare allt vatten pumpats upp till Jan Mattsdammen och vidare till Orrleken för att sedan återvändas vid anrikningsprocessen. Hötjärn hade med andra ord inget naturligt utlopp.

Nytt utlopp

En av de första åtgärderna man gjorde var att spränga ett utlopp i den sydvästra delen av dammen. Det blev troligen ett större projekt än man tänkt sig från början! En av ursprungsplanerna var att gräva en utloppskanal genom vallen i söder. Då hade man grävt ner till fast berg och vattennivån i dammen hade sjunkit med många meter. Nu påpekade vi i "Hötjärnsgruppen" att det var viktigt att bibehålla vattennivån för vadarnas och sjöfåglarnas skull. Kanske var det vårt påpekande som gjorde att utloppet nu hamnade i sydväst.

Dammen läckte

Eftersom dammen läckte åtskilliga kubikmeter per minut var vi oroad för att nivån trots allt skulle sjunka, men det verkar som om dammen tätat sig själv. Det kan också vara så att vi underskattat Hötjärns nederbördsområde för vattennivån har inte sänkts nämnvärt. Istället sker årstidsbundna nivåförändringar, precis som (vi och) vadarna vill ha det. Vi var förberedda på att ansöka

om att bygga en dammanordning för att reglera vattennivån men det behövs alltså inte i nuläget.

Sådde gräs

När man slutade att pumpa ut vatten över slamytan började en mycket besvärande sandflykt. Boende i området klagade med all rätt och vi kunde knappt vara vid dammen när det blåste. Gruvbolaget var ålagt att hindra sandstormarna och man planterade därmed gräs på de öppna ytor.

Vi fick vara med och planera sådden så att inte vadarstränderna skulle förstöras. Under ett par år har man nu sätt gräs i omgångar och bevattnat det.

Under 1994 tog sig äntligen gräset (trots torka och flitigt betande kanadagäss). Detta har medfört att det nu häckar "nya" arter och fler, som tidigare var sporadiska gäster, rastar i större omfattning.

Det har dessutom börjat vandra in vide och bladvar. Nära strandlinjen försöker vi hålla växtligheten i "schack" men ute på de öppna ytorna får växtligheten vandra in fritt. Det kan hända att vi i ett senare skede måste göra någon form av slätter eller röjning.

Jan Mattsdammen

Vid Jan Mattsdammen har dock vattennivån fortsatt att sjunka. Delvis pumpade man aktivt ut en del i samband med att den stora hårdfickan vid GP-verket skulle fällas, dels läcker vallen fortfarande och nederbördsområdet är mycket litet.

Nivån har sänkts med ca 1,5 meter jäm-

fört med när dammen "var i drift". Det har medfört både positiva och negativa effekter.

Det har bildats nya fina vadarbankar vid Jan Mattis och numera rastar i stort sett lika många vadare vid Jan Mattis som vid Hötjärn.

Det har vidare bildats några små slamöar där både skrattnäs och fisktiarna börjat häcka. Dessutom har simfågellamorna fått fina "sovplatser".

Nu börjar dock vide spridas över de frilagda ytorna.

Till de negativa effekterna hör framförallt, att endast en mycket liten del av det fridiga bladvassbället i norra delen når ner till vattnet.

Svarthakedoppingar

De 5-6 paren svarthakedoppingar, som alltid tidigare varit mycket framgångsrika i sin produktion av ungar, ägnar nu all sin energi till att slåss om boplatser. 1994 sågs inga ungar i dammen!

Nu får vi hoppas att de kan flytta ner till Hötjärn, vilket för övrigt ett av paren gjorde, och fick fram åtminstone en juv.

Nya häckningsarter

Genom de ovan beskrivna biotopförändringarna har det börjat häcka "nya" arter i området. Förutom fisktiarna, som redan nämnts, häckar (eller har häckat) numera även bl a snatterand, blåsand, skedand, sångsvan, rödbena, tofsvipa och sånglärka.

Dessutom rastar numera många arter i större omfattning, t ex lärkor, piplärkor, gullärkor, fältsparvar och lungpipare. När vattennivån är hög bildas en grund "pöl" i sydvästra delen där t ex beckasiner trivs. Nu har totalt nära 200 arter observerats vid eller i närheten av dammarna.

Vadarräkningen

Ringmärkningen, som började 1989, redovisas här nedan. När det gäller vadarräkningarna har vi mellan 1990 och 1993 räknat dagligen från 1 maj till sträckets slut i september eller oktober.

Under 1994 uteblev sydsträcket nästan helt. Det beror dock förhoppningsvis inte på att lokalen ändrat karaktär utan på att vadar-

na helt enkelt tog en sydligare rutt.

Det var för övrigt dåligt med arktiska vadare på de flesta kända inlandslokaler. Vid Österviken, Avesta, fanns exempelvis ypperliga vadarstränder, men mycket få vadare observerades. Det blev därför inga dagliga räkningar under '94. Vi får hoppas på en bättre säsong under detta år.

När gruvbolaget började plocka bort ledningar och annan utrustning vid Hötjärn bad vi att man skulle spara några delar av den träställning på vilken slamledningarna låg. Vi har använt den till att bygga ett förråd och en plattform från vilken man har en bra utsikt över dammen. Vår ringmärkarboja finns numera också i anslutning till plattformen.

Framtiden

Under de senaste åren har det funnits många planer på hur området skulle användas när gruvan lades ner. Vi har tidigare bland annat berättat om planerna att lagra miljöfarligt material från Smedjebackens valsverk. Dessutom har det funnits planer på att utvinna ytterligare järn ur slammet, göra gödselmedel av slammet, plantera skog, bygga halkbana för bilar, införa "put and take"-fiske i dammarna...

Vi framförde dammarnas betydelse för fågellivet till både kommun och länsstyrelse utan att få något speciellt gensvar. Vi var mycket oroad för framtiden!

Eftersom vi alltid har haft goda kontakter med gruvbolaget och på senare tid den del av bolaget som svarade för avvecklingen av gruvdriften, Utvecklings AB Laven, kläcktes idén om ett avtal mellan Laven och oss skådare.

Vd Per Aronsson och Bengt Andersson var mycket välvilligt inställda till fortsatt ornitologisk aktivitet vid dammarna.

Upplåtelseavtal

Tillsammans utarbetade vi ett tioårigt upplåtelseavtal vilket ger oss (DOF) i stort sett fria händer att disponera området (se nedan).

Strax efter det att avtalet skrevs sålde Laven all mark vid dammarna till tre perso-

ner i Grängesberg. Avtalet följde med vid köpet och gäller alltså trots försäljningen.

Den lilla kontakt vi haft med nuvarande ägare är enbart positiv och vi hoppas på fortsatta goda relationer.

År 2002

Avtalet upplåter Hötjärn till DOF fram till den 31.12 år 2002. Området ska av oss skötas enligt den skötselplan vi arbetat fram (se nedan). Fisk skall ej inplanteras i Hötjärn under perioden!

Tyvårr verkar det som om någon/några ändå roat sig med att sätta ut fisk i dammen. Vad detta har för inverkan på tex svarthakedoppingarna vet vi inte. Det är dock känt att vissa fågelarter (t ex svarthakarna) inte går så bra ihop med fisk på grund av födokonkurrens.

Nu är insektproduktionen hög och kanske räcker födan åt både fisk och fågel. Vi får se hur det går.

Sjöfågeljakt ska inte heller få bedrivas vid dammarna! Att ha andjakt vid ett så litet område

med så mycket sjöfågel vore mycket oetiskt.

I dammarna samlas stora mängder änder och kanadagäss för ruggning. Dessutom skulle jakt spoliara ringmärkningen då det intensivaste vadarsträcket pågår just under jaktperioden.

Möjlighet att röja

Ur skötselplanen kan man läsa att vi har

möjlighet att röja på de öppna ytorna om för mycket sly vandrar in. Strandlinjen måste få vara fri från buskar och vass och om inte de naturliga vattenvariationerna räcker till, ska vi kunna förhandla om byggande av en enkel dammanordning.

Det verkar i nuläget som om vatten och is "skrapar" bort vegetationen från den viktigaste delen av stranden.

Kärret i den västra delen får inte dikas ut! Vi ska ha möjlighet att röja eventuell sly som vandrar in där och helst också bygga en plattform för att bättre kunna överblicka (det för oss fortfarande lite okända) området.

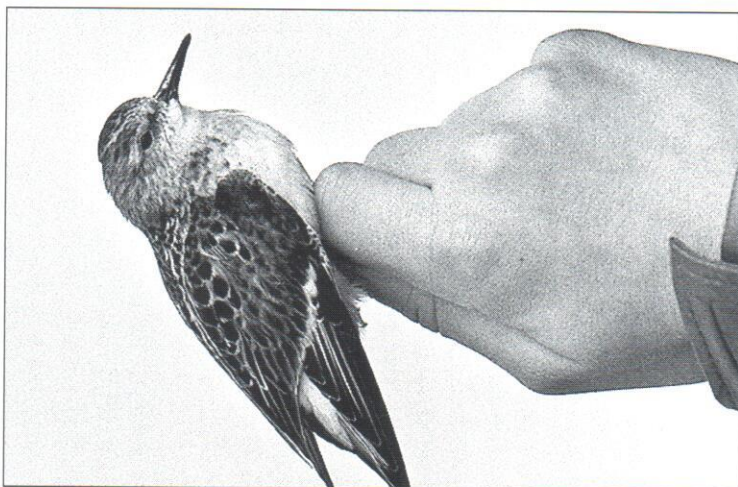
Om det börjar breda ut sig bladvass och kaveldun är det önskvärdt att dessa bestånd inte etablerar sig längs slamstranden. Vi har möjlighet att prova att aktivt plantera ruggar på den norra stranden.

Enligt skötselplanen får vi fortsätta med ringmärkning både vid Hötjärn och Jan Mattisdammen.

De skötselåtgärder som i nuläget inte kan förutsägas men som kan komma ifråga senare ska ske i samråd mellan DOF, markägare och länsstyrelsen.

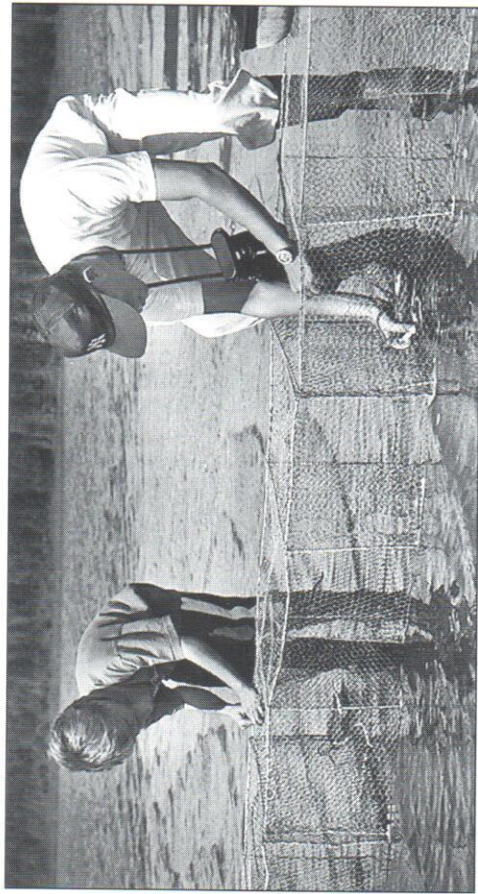
Hötjärnsområdet förändras alltså ständigt. Vi hoppas på en fortsatt positiv utveckling av fågellivet och att Du som skådare ska finna området intressant.

När Du besöker dammarna, var snäll och anteckna Dina observationer i rapportboken som finns i "fågeltornet". Då hjälper Du till med vadarräkningarna och den övriga kon trollen av fågellivet inom Hötjärnsområdet.

Småsnäppa

Foto: Peter Ohlsson

Vadarna fångas i burar av Ottenbymodell.

Foto: Peter Ohlsson

Ringmärkningen

Pelle Adenäs

Under en studiecirkel om vadare vintern 1988-89 föddes idén om att börja ringmärka vadare vid Hötjärn. Vi tog kontakt med Ottenby fågelstation och började tillverka vadarburar enligt deras modell. När vi inledde märksäsongen 89 hade vi endast en bur klar men vi byggde efterhand och när säsongen avslutades fanns det ett 10-tal burar klara.

Året efter hade vi närmare 25 burar klara. Nu började vi även att använda några slöjnat för småfågel fångst. Vi prövade även att använda vadarnät nattetid i kombination med bundspelare men det gav dålig utdelning. Fångsten av vadare i burar har gått bra så till vida att vi ofta märkt mellan 75 och 100 procent av de vadare som rastat under märkdagen. Däremot har vi aldrig lyckats pricka in någon dag då det rastat större mängder med vadare.

Från och med 1991 började vi att märka med slöjnat uppe vid Jan Mattsdammen när vadartillgången var dålig nere vid Hötjärn. Ringmärkningsperioden sträcker sig från slutet av juli in i september.

Dessutom har vi provat några majkvällar uppe vid Jan Matts. Tyvärr har vi hittills inte haft möjlighet att ringmärka i den omfattning som vi skulle önska.

I snitt märker vi en gång per vecka vilket de har möjlighet att komma och titta. Dessutom har vi kontrollerat några egna lövsångare och rörsångare som troligen varit nere i Afrika och vänt.

Aven en hel del kontroller på egna mesar har gjorts året efter märkningen.

Vi har satsat en hel del på att visa upp ringmärkningen för icke skådare och flera grupper av scout och andra har besökt oss. Dessutom använder vi Dala 212 svararen och talar om varje märktillfälle så intresserade har möjlighet att komma och titta.

Ringmärkta arter i Hötjärnsområdet

Art	1989	1990	1991	1992	1993	1994	Totalt
Kricka	7						7
Gräsand			1				1
Mindre str	1	4	7	2	3		17
Större stra.	4	8	1	1	1		14
Tofsvipa					1		1
Småsnäppa	5	6	8	3	6	1	39
Mosnäppa	3	1	1		1		6
Spovsnäppa	3	1					4
Kärnsnäppa	7	17	26	8	2	11	71
Brushane	7			2	1		10
Gluttsnäppa	1				2		3
Skogssnäp							1
Grönbena	13	2			5		20
Drillsnäp	29	31	29	11	6	2	108
Sånglärka					1		1
Trädpip	1	1			1	5	8
Gulärta	30	1		1	4	1	37
Sädesärta	111	69	21	33	29		263
Järnsparv	4	1			1	4	10
Rödhake	2	5	6		21	23	57
Blåhake					4	3	7
Rödstjart				1			5
Buskskvätta					1	4	5
Stenskvätta					1		1
Koltrast					1		1
Björktrast					4		4
Rödvinge				1			5
Sävsångare					1		1
Rörsångare			1	26	8	13	48
Artsångare			3	1	1		5
Trädgårdss					1	1	2
Svarhätta			3				3
Gransångare					1		1
Lövsångare	42	9	23	17	91		182
Svartvit flug						3	3
Sjätärnes					17		17
Tallita					5		5
Svartmes			2				2
Blåmes			1	2	16	12	31
Talgoxe			1	2	1	22	29
Bofink			2	1			4
Bergfink			4				4
Grönsiska			1	1		14	16
Gråsiska						1	1
Domherre			1		2		3
Gulsparv			1		22	3	26
Sävsparv		5	10	10	14	11	50
Totalt	49	294	106	120	226	245	1139

Gluttsnäppa.

Foto: Peter Ohlsson

Sävspary.

Foto: Peter Ohlsson